

Minnesanteckningar 19-20 maj, Apertin

Deltagare:

Eva Svensson, Karlstads universitet; Annie Johansson, Länsstyrelsen i Värmlands län; Hans Hulling, Karlstads universitet (f d Värmlandsarkiv); Jan Löfgren, Värmlandsarkiv; Susanne Pettersson, Norsk Folkemuseum, avdelning Norsk Martimt Museum; Hilde Amundsen, NIKU; Stefan Nilsson, Geographica Antikva AB; Pia Nilsson, Statens Historiska Muséer, Arkeologiska uppdragsverksamheten (tidigare projektföljare).

Ej närvarande: Vigdis Stensby, Statsarkivet Hamar; Peter Normann, Riksantikvarieämbetet (projektföljare).

Gäster: Ingunn Holm (Riksantikvaren, No); Andreas Hansen och Hans Olsson, Värmlands Museum; Margareta Dahlström, Karlstads universitet.

Torsdag 19 maj

Ankomst till Apertin

Hilde Amundsen: Ubebodde husmannsplasser gjennom årstidene
(se pdf ApertinAmundsen)

Ett fotoreportage över husmansplatser i Hedmark under olika årstider.

Presentation av Skottan, platsen och projektet:

Annie Johansson: Bakgrund till projektet
(se pdf ApertinJohansson)

Skottan omtalas i medeltida dokument 1431 (en donation till sockenkyrkan) som ödegård. Skottan-området (och namn som Skotta-viken, Skotta-stigen) uppträder i det historiska kartmaterialet. Skotta-ortnamn är ganska ovanliga i Värmland, men vanligare i Dalsand och Norge.

I området finns registrerade gravar, vid inledande inventeringar hittades ett flertal oregistrerade gravar och rikligt med fossil åkermark. En husgrund av obestämd till sentida karaktär lokaliserades.

Stefan Nilsson: Historiska kartor
(se pdf ApertinNilsson)

Sockenkarta från 1700-talet visar Skotta-viken, men inga indikationer på ödegård vid Skottan. Karta från 1697 visar "Skottstigen". Sockenkarta från 1853 visar inga indikationer på ödegård vid Skottan, men Skottstigen finns med. Skottstigen saknas på häradskartan 1880-95, men en stig med liknande sträckning finnas med på ekonomiska kartan från 1960. Kartor från perioden 1872-1943 i Värmlands arkiv som visar skogsinnehavet täcker området, men ger inga indikationer på förekomst av medeltida ödegård. Ingen av kartorna visar den husgrund som hittades vid inventeringen.

Susanne Pettersson: Grävningen
(se pdf ApertinPettersson; SkottanVAS artikel 2011)

Inledningsvis genomfördes inventering för att hitta trolig plats för Skottans medeltida ödegård. Mest gravar påträffades, men ingen lämplig husgrund, utöver den husgrund av obestämd till sentida karaktär som hittats tidigare. Beslut togs att gräva i den påträffade husgrunden. Grävningarna visade att det var fråga om en sentida husgrund och ett fåtal sentida föremål, bl a en lie, påträffades. I husgrunden hittades nedgrävning och källargrop. C-14-dateringar pekar på 1700-tal alternativt 1800-tal. Föremålen indikerar att 1700-tals alternativet är det troligare. Grävsäsong 2 öppnades ytterligare ett schakt på den plana ytan intill husgrunden. I det schaktet hittades en möjlig syll och en mörkfärgning som troligen var en nedgrävning under en av stenarna i den möjliga syllen. Datering av mörkfärgning gav datering till medeltidens första hälft.

Diskussion:

Begreppen "öde" och "ödegård" diskuterades, i Norge är ödegård en skatteklass (1/8 dels gård). I Sverige finns flera exempel på "ödegårdar" som är fortsatt bebyggda, men bebos av fattiga som inte betalar. I Norge finns exempel på att ensamgårdar är andelsägda där flera intressenter uppbär andel av avkastningen. Svårt att påvisa ödeläggelse arkeologiskt. Eventuell succession ödegård – torp utgr stratigrafiska utmaningar.

Annie Johansson, Stefan Nilsson, Susanne Pettersson & Eva Svensson: Exkursion till Skottan"

Den undersökta husgrunden och schaktet (igenlagt) med medeltida dateringar besöktes. På vägen passerades brons- och järnåldersgravar och fossil åkermark.

Eftermiddagen:

Diskussion av ansökningar för fortsatt nätverk och forskning.

Fredag 20 maj

Andreas Hansen (Värmlands Museum): Interreg projektet Skogsbrukets gränslösa historia

Andreas Hansen, Värmlands Museum, presenterade den pågående förstudien till Interregprojektet Skogsbrukets gränslösa historia som drivs av Värmlands Museum och Anno Museum, Hedmark.

Diskussion:

Torpnätverkets deltagande i en ansökan om kommande huvudprojekt Skogsbrukets gränslösa historia diskuterades.

Margareta Dahlström: Innovationer och ekosystemtjänster

(se pdf)

Margareta Dahlström presenterade hur innovationsbegreppet har förändrats. Nu ser man innovation som förändring i produkt eller process. Alla branscher innoverar. Innovationsprocessen är inte linjär, utan komplex och inkluderar flera olika aktörer. Idag talar man mer om innovationssystem med olika aktörer och stödfunktioner. Exempel på innovationssystem är triple helix och quadruple helix. EN framväxande metod för samproduktion (flera olika aktörer såsom användare och intressenter) av kunskap är Living Labs. Involvering bidrar till egenmakt. Innovation ska bidra till lösning av problem.

Ekosystemtjänster fokuserar på att ekosystem förvaltas på ett hållbart sätt och bidrar med olika nyttor för människor. Man talar om producerande, reglerande, kulturella och stödjande ekosystemtjänster. Ekosystemtjänst-begreppet används för att synliggöra att dessa har värden, gärna monetära värden.

Ingunn Holm: Begreppet "värdeskapande"

(se pdf)

Norska Riksantikvaren har fått uppdrag att skapa ett program om värdeskapande. Värdeskapande är ett perspektiv som används i kommunikation med ägare och brukare av kulturarv, och att kulturarv är en resurs för ekonomisk utveckling. Värdeskapande-arbetet har syftat till en större samhällsintegration av olika samhällssektorer. Övergripande mål är att kulturarvet ska användas som resurs i samhällsutveckling samtidigt som kulturarvet skulle förvaltas bättre. Framför framställs kulturarvet som resurs för lokal och regional utveckling. Värdeskapande arbetet har bidragit till sektorövergripande och tvärvetenskapligt arbete, och ökad förståelse för kulturarvets betydelse hos lokalt boende. Entreprenörskap är starkt kopplat till begreppet värdeskapande. Genom värdeskapande bidrar kulturarvet till ökad attraktivitet. Svårt att mäta kulturarvets värde, förutom rent ekonomiska värden. En utmaning att mäta och dokumentera kulturarvets värde. Följeforskning har bedrivits för att göra dylika dokumentationer.

Diskussion:

Svårt att påvisa hur kulturarvet HUR kulturarvet bidrar till (ekonomisk) utveckling, utöver besöksnäring och ökade bostadspriser till följd av ökad attraktivitet. Vi har på känn att kulturarvet bidrar till lokal och regional utveckling och social hållbarhet, men vi vet inte hur eller hur man ska kunna få till dylika processer (innovationsprocesser krävs). Vad gör man med det kulturarv som inte är säljbart? Kan inte kulturarv vara obekvämt? Kulturarv kan vara mötesplats för olika processer, inklusive försonings-processer. Begreppet samhällsnytta är problematiskt till följd av heterogena samhällen med olika intressen som står mot varandra. Vilka intressen ska gynnas? Kulturarv kan bidra till lokal identitet och aktivitet. Demokrati-frågor är viktiga att ta med in i kulturarvsbruksstrategier. Det krävs också att man har separata bevarande-strategier som inte bara är kopplade till nyttiggörande. Värdeskapande bidrar inte med automatik till bevarande. Vi behöver skapa innovationsprocesser för att iscensätta samhällseliga processer kring kulturarv som uppnår "önskade" mål. Möten med mellan experter och deltagande kan skapa dialog och dynamik.

Hur dokumenterar man kulturarvets värde? Det är svårsmätt, bebyggelse är lättast att mäta effekter på. Bättre att ge exempel, exemplets makt är viktig. Berättelserna är viktiga.

Margareta Dahlström tipsade om boken: Markusen, A., & King, D. (2003) *The Artistic Dividend: the arts' hidden contributions to regional development*, Minneapolis: Humphrey Institute of Public Affairs.

Nästa träff: ??? oktober i Norge.